

COSINZEANA

CUPRINSUL:

Literaturismul în literatură	<i>D. I. Cucu</i>
Mărturisiri	<i>I. Agârbiceanu</i>
Cronică de toamnă	<i>Iustin Ilieșiu</i>
Foi răzlețe	<i>Vladimir Nicoară</i>
Stânca vremii	<i>Volbură Poiană-Năsturaș</i>
Blestemul	<i>Dem. Psatta</i>
Pe lac	<i>Const. R. Crișan</i>
Foșnet de toamnă	<i>Fl. Lăzureanu-Știr</i>
Povestea pribeagului Willie	<i>Sir Walter Scott</i> <i>trad. de Ol. Șt. Svensk</i>
Cărți și reviste	<i>Manole Ampoianu</i>

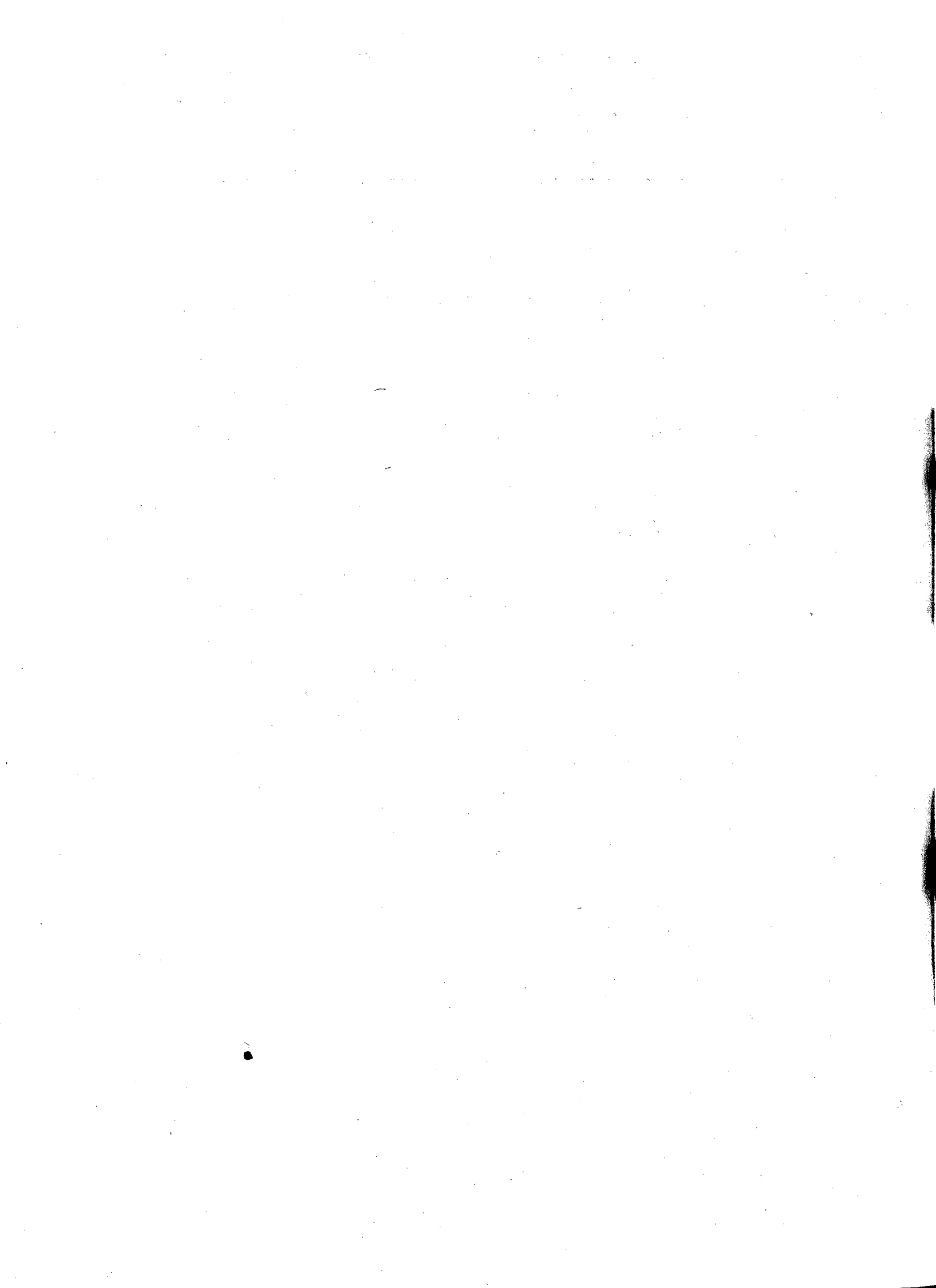
Insemnări: Deschiderea stagiunii dramatice la Cluj. O întâmplare hazlie și nu prea. Se desființează ministerul artelor.
O profanare.

ANUL XI. Nr. 9-10. / / / / / / / CLUJ, SEPT - OCT. 1927.

DIRECTOR: SEBASTIAN BORNEMISA / / REDACTOR: D. I. CUCU

PREȚUL 20 LEI

COSINZEANA

Literaturismul în literatură

de D. I. CUCU

II.

— Credeam că m'ai uitat, că nu-ți plac pavrele mele bătrânești și ai renunțat de a mă mai cerceta, îmi spuse respectabilul meu prieten privindu-mă cu bunăvoință în casa lui ospitalieră, în care plutește o atmosferă dulce de seninătate și mobilier din alte vremi.

„Ai dreptate, continuă el după ce-i dădui explicația absenței mele, și bine ai făcut că deschiseși această paranteză pentru a stârni spuza uitării de pe paginile bogate și dragi ale „Luceafărului”. S'a înfăptuit acolo o operă, care nu se poate uita, pentru că ea trăiește nu numai în amintirea noastră trecătoare, a contemporanilor, ci în înseși continuitatea istorică a vieții literare.

„Dar nu despre aceasta ți-am făgăduit să vorbesc și nu sunt eu omul, care să mă pasionez pentru a convinge pe un creștin de existența lui Dumnezeu. Era vorba să-ți aiăt de ce cred eu că o „criză a cărții”, așa cum se formulează de publicității de astăzi, nu există. Această criză e mai degrabă o criză de producție literară, în calitate și cuprins, bine înțeles. Adică, nu poate fi în cauză indiferența publicului cititor de literatură față de o bogată și valoroasă producție literară, ci presupun că față de ceea ce se produce, publicul se ține în rezervă, această producție nesatisfăcându-l.

„Recunosc, din punct de vedere estetic, atitudinea maselor nu poate fi o măsură de apreciere. Votul universal se afirmă defectuos și în viața publică a celor mai luminate popoare; cu atât mai lipsit de valoare îl socotim în consacrarea operelor de artă, unde subiectivismul și impresionismul celui ce apreciază nu poate fi de bună calitate decât dacă se refrânge dintr'o minte bine alimentată artistic și intelectual.

„Dar nu trebuie să se uite că aici nu mai e vorba de mase pur și simplu, ci de mase literare, de un stoc de cititori, cari alcătuiau un grup social aparte. Față de acest grup, care constituia înainte de actuala criză ceea ce în limbajul economic s'ar numi de bușeu literaturii românești, piața de desfacere a

produselor de editură, față de acest grup astfel apreciat, zic, avem a stabili cauzele crizei. Ori, acest grup nu a putut să dispară în cei 10—12 ani de frământări și prefaceri, cari ne despart de epoca literară prosperă de dinaintea de războiu. Generația din a doua decadă a secolului al XX-lea trăiește întreagă cu aproape toate clasificările, pe cari le avea. Ceea ce ni se pare schimbat în viața, pe care o trăim astăzi, e numai la suprafață. Lume de petreceri ușoare exista și altă dată, poate mai puțin sgomotoasă și aceea lume de altădată, care nu avea niciun contact cu literatura și arta este și în lumea de petreceri de acum. Mulțimele se mișcă anevoie și de aceea credem că dincolo de perdeaua de frivolitate sgomotoasă, care ne orbește, trăiește lumea de altădată, care evoluează, dar nu face salturi.

„Deci cititori sunt, mai mulți chiar decât erau proporțional înainte de războiu, pentru că piața de desfacere s'a mărit cu aportul considerabil al nouilor provincii. Și ca dovadă că lumea românească nu este indiferentă, în măsura, în care se afirmă acest lucru, este că autorii de produse în adevăr literare continuă a avea succes de librărie. Literatura lui Sadoveanu nu mucezește în magazinele caselor de editură; literatura lui Rebreanu face numeroase ediții; iar primul roman al lui Ionel Teodoreanu a produs autorului o sumă fabuloasă pentru puterea de cumpărare a pieței literare românești.

„Poezii o duc mai greu. Dar mai niciodată volumele de versuri n'au făcut tiraj, iar astăzi cu deosebire mediul nu este propice lecturii de meditație. Totuși nu credem că poeți ca Ion Pillat, Topârceanu, Codreanu, Nichifor Crainic, V. Voiculescu, Marcel Romanescu să fi păgubit vre-o editură; iar faptul că editurile reeditează pe Eminescu, pe Coșbuc, pe Vlahuță, pe Octavian Goga, pe Grigore Alexandrescu și chiar pe Bolintineanu, nu este un indiciu că publicul cere neconținut?

„Părerea că îndeletnicirea cititului s'a rărit în masele noastre intelectuale este, prin aceste dovezi, absolut greșită. Vina că nu se citește tot ceea ce se tipărește nu stă în tabăra cititorilor, ci în

lumea celor ce dau o literatură falsă, neisprăvită sau rău înțeleasă. Criza provine din ceea ce arătam în prima noastră convorbire că este literaturism, producție de experimentare și demonstrație literară, după formule „noui”, împrumutate de aiurea sau născocite aici de literați bolnavi de personalism excesiv. Cum îți închipui că poezia năzdrăvană a lui Camil Petrescu, sau versificația de rebus filozofic a lui Lucian Blaga poate avea ecou? Cine își va bate joc de banul lui muncit greu pentru a afla cum se iubește Camil Petrescu cu stâlpul de februară în „una, două și trei mișcări”? Și cine are vreme de pierdut pentru a deslega șaradele versificate ale lui Lucian Blaga, căruia nu îi mai încap eul și cere trup munților, mărilor, pământului întreg chiar, să înspăimânte cosmosul cu „inima lui năprasnică”? Nu, zău, credeți dv. publicul cetitor așa de naiv, încât să confunde megalomania intelectuală a lui Lucian Blaga cu adevărata poezie? Credeți dv. că ciliotorul nu simte procedeul chinuit în versificația fără rezonanțe, care nu este decât prilej pentru plasarea, când și când, a unei imagini îndrăznețe și reușite? Lucian Blaga, care bagă pe linul să se coacă în boabe de struguri și oferă to-

varășilor să bea din superbul său craniu, nu e nici poet, nici nou. La Paris, acum o sută de ani, în „La brasserie” din rue des Martyrs se născociau noutăți de astea și mai și. Dar clienții „braseriei” erau poeți, erau bețivi, cari știau să bea pelin, așa cum se face din vin dospit pe foi amare și nu copt imaginar în boabe, iubiau femeile cu linia suplă și versul plin și greu de simțire și imagine; niciunul însă, chiar Baudelaire, nu și-a mângăiat scâfăria cu superlative bolnave, deși poezia de-acolo cântărește greu în istoria literaturii franceze. Lucian Blaga este un burghez fără vicii și un intelectual înzestrat cu oarecare sensibilitate estetică. Inchis ermetic pentru lumea din afară de el, aceste însușiri nu-i sunt de ajuns, pentru a fi poet. Eu îl prefer ca essai-ist, gen în care cerebralitatea precumpănește, și ca mine desigur că fac toți cititorii de literatură.

„M’am oprit la Blaga, pentru că este o personalitate și explică ravăgiile, pe cari le face literaturismul în lumea discipolilor acestui fel de literatură, rezumând în sine cauzele crizei. Când aceste cauze vor înceta, și vor înceta, va înceta și criza literară existentă.”

Mărturisiri...

de I. AGĂRBICEANU

Trecuse o jumătate de an de când nu ne mai întâlnirăm, câțiva prieteni, în casa așa de primitoare a profesorului Voicu. Când se împlini săptămâna dela cea din urmă întâlnire fără să primim cunoscutul bilețel, avurăm cu toții același gând: Va fi bolnav! La liceu nu venia, avea concediu de-un an, — începuse o lucrare despre care ne vorbise adeseori. Părea și slăbit în vremea din urmă. Concediul i se dădu pentru căutarea sănătății, dar noi știam că-l ceruse pentru a putea gândi mai adânc lucrarea începută.

Ne hotărârăm să-l cercetăm și nechemăți și pornirăm toți patru prieteni, plini de îngrijorare. Voicu avea douăzeci de ani de slujbă, noi abea eșiserăm din universitate. Ne cucerii de când îl cunoscuserăm. Aflam în el tocmai ceea ce, în înfumurarea noastră tinerască, ne femeam că nu vom mai întâlni în viață, îndată ce vom părăsi universitatea și capitala: un intelectual de mână nțăi, un om superior. Dela înfăile discuții cu el am înțeles că vedea neasemănat mai departe decât noi.

Din clipa aceea nu ne-am mai simțit „în provincie”, în micul orașel și disprețul cu care am coborât din tren în gara veche și pustie, față de orașelul în care trebuia să ne începem cariera, s’a micșorat simțitor. Era întâiul contact cu realitatea și el ne spunea cât de falsă și primejdioasă e mentalitatea

care oprește atâți fineri dornici de muncă în capitală, de teama că orașele noastre de provincie sunt bune pentru a te sălbătăci, pentru a-ți pierde facultățile superioare din lipsa întrebunțării lor. Știu bine că sunt alte o mie de cauze cari rețin cât mai mult în orașele mari partea cea mai însemnată a finerimeii de azi, dar pe cei mai serioși îi sperie gândul că în orașele noastre nu-și mai pot îmbogăți cunoștințele, că se rustifică.

Afară de profesorul Voicu am aflat, chiar aici, încă vr’o doi-trei cari puteau face fală oricărui liceu din capitală sau din alte orașe mari. Mai pe urmă am întâlnit și în alte orașele astfel de oameni.

Pornirăm deci, într’o Sâmbătă seara, toți patru prieteni spre locuința profesorului Voicu. Casa era veche, sură, masivă. Șase ferestre cu obloana vezi spre stradă. O curte mare, umbrită de castani bătrâni. Casa o adusesese zestre doamna Voicu,

Când deschiserăm porțița câinele lătra cu asprime, dar cât ce ne cunoscuse, începu să sară în lanț arătându-ne semne de prietenie.

Ne trezirăm cu doamna Voicu în fața noastră, în ușa coridorului. Voirăm să glumim pe socoteala faptului că venim nechemăți. Dar tristețea din ochii ei ne opri surâsul pe buze.

— E acasă domnul Voicu?

Ea înclină din cap.

- E bolnav? Nu l-am văzut de-o săptămână.
- Nu e bolnav — șopti ea.
- Lucrează?
- Nu lucrează.
- Am putea să-l vedem?

Ea tăcu un restimp, privi pe de-a supra noastră, și zise:

- Știu eu! Incercați!

Nu înțelegeam ce vrea să spună doamna Voicu și tristețea ei ne făcea să bănuim orice rău. Dar ce anume? Bolnav nu era...

— N'am voi să-l supărăm. Am venit să-l vedem, dar poate, cu lucrarea de-sale, nu va fi bu-curos de oaspeți.

— V'am spus că nu lucrează nimic. A scris două zile și două nopți. Pe urmă a rupt tot și a a-runcat în foc. De-atunci se plimbă prin oada.

Noi ne privirăm biruitori: ni se părea că înțe- legem ceea ce nu înțelegea doamna Voicu: profe- sorul e muncit de chinurile creației. E un chin cunoscut...

— Dacă-i așa, nu mai intrăm, vizita noastră n'o să-i fie plăcută! Dar te rugăm să-i spui că am trecut pe aici.

Ingrijorarea noastră trecu, ca zmulșă de-o undă de vânt și ne mirarăm când o văzurăm pe doamna tot atât de tristă ca și mai înainte. Ne ziceam că trebuie să înțeleagă și ea mucenicia bărbatu=său, și că nu=i niciun motiv de îngrijorare: chinurile acele trec cât ce se limpezește ideea sau sistemul la care cugetă.

Pornirăm spre poartă, când din coridor auzirăm un țipăt. Ne chema cineva cu o voce sugrumată.

— Stați puțin. Am să vă spun ceva. Era Voicu. După glas nu l-am fi cunoscut. După înfățișare abia. I se sălbătăcise barba și părul. Iar ochii lui ardeau sticloși.

Intrarăm înfiorați în camera lui de lucru. El începu să se plimbe. Zadarnic așteptarăm să ne spună un cuvânt. Nu ne mai vedea. Incet, pe rând, ne strecurarăm pe ușe. Când eși cel din urmă auzirăm în urma noastră și cuvintele:

— Nimic nu rămâne după noi. Nimic nu fo- losește. Le auzi și doamna Voicu.

— Vorbește singur de câteva zile, — zise ea închizând încet ușa.

Simțeam fiori de frig.

— Ați chemat doctorul? — întrebarăm.

— Nu. Nu e nevoie de doctor! Credeți că e nebun?

Nu răspunserăm.

— E o criză — zise ea. Dar crizele lui n'au nimic cu creierul, cu sistemul nervos. A mai avut una, înainte cu douăzeci de ani. Atunci am încercat cu foși doctorii. N'au putut descoperi nimic. E de-o sănătate de fier. Nu=i primejdia criza pentru el, dar ține îndelungat. Pe urmă se limpezește cum n'a fost niciodată mai înainte. Nu credeam să-i mai vină și la vrâsta lui.

Cronica de toamnă

*În orașul plin de noapte, cu clădiri medievale,
Cu orgii neroniene, cu ispiță și păcate,
Plânge cerul, cade frunza, toamna toarce caer galben, —
Bufnița coboște-a moarte într'un turn, lângă cetate.*

*Cafenele în lumină. Briliante orbitoare.
Vântul șgâlțâie copacii. Mii de frunze risipite
Se aștern pe coperișuri. Un clavier oștează jalnic.
Conți degenerați se plimbă în trăsuri hodorogite.*

*Un sergent măsoară-asfaltul somnuros și cască=adesea.
Câinii latră. Vântul urlă. Frunza cade tot mai moartă.
S'aud pași târzii pe stradă, o nălucă se oprește
Și la casa cu trei caturi bate cadențat în poartă.*

*Lampioanele se luptă cu pustiul. Fluturi negri.
Și tăcerea curge fluvii din clopotnița bătrână.
Doarme viața pretutindeni și'n palate și'n bordee,
Doi amanți se pierd în noapte și aprinși se strâng de mână.*

*Pe un strat de frunze moarte stă întins un cerșetor
Singur, oropsit de lume, fără masă, fără casă —
Cântă doina agoniei, plânge plin de resemnare —
O durere funerară ca o stâncă îl apasă.*

*În orașu=aristocratic, cu orchestre în surdină,
Cu desfrâu și suferință, cu iubire trecătoare,
Cade toamna peste toate și scrâșnind în dinți pustiul,
Lampionul cel din urmă spânzurat în aer moare.*

IUSTIN ILIEȘIU

O lăsarăm să vorbească dar în noi cam dis- prețuiam „sănătatea de fier” a unuia care nu vor- bește cu prietenii un cuvânt, dar vorbește singur. E adevărat că înainte de când îl cunoșteam, nu ne=a făcut decât aceeași impresie ca și nevastei. Departe de el orice nervositate. Era într'adevăr sănătos fun, scăpărător de inteligență și plin de-o drăcească voe bună ca și de-o încredere fără margini în puterile spiritului omenesc.

— Ne pare rău, Doamnă, că nu vă putem fi de ajutor. Să mal trecem pe aici?

Ea tăcu, se gândi îndelung, apoi cu glas obo- sit, îndurerat, răspunse:

— Știu eu! Cred că e mai bine să nu veniți. O să vă înștiințez eu când vă poate primi.

Vedeam că ea vrea să mai adauge ceva, dar că-i vine greu. Îi găcirăm gândul și unul dintre noi spuse:

— N'avăa grija, doamnă Voicu, noi suntem admiratorii domnului profesor. N'o să scoatem noi vești. Și ar fi și fals, căci după credința noastră dum- nealui trece printr'o criză de creație.

Privirile Doamnei se luminează pe-o clipă și se despărți de noi cu un blând surâs de soră de caritate.

Săptămânile treceau, lunile, și nici-o înștiințare dela doamna Voicu. Ne miram cu atât mai vârtos cu cât, dela o vreme, îl văzurăm pe prietenul nostru plimbându-se, la brațul nevestei. Il salutăm și ne răspundea. Nu mai era nimic sălbatic în înfățișarea lui. E adevărat că eșiau rar, dar dela servitori află-răm că profesorul scrie acum cu ziua de cap.

Când întâlneam tus-patru prietenii cercam să pătrundem în taina ce-l înconjura pe Voicu.

— Nu ne mai cheamă la el fiindcă are de lucru.

— Ce mai ști! Poate tot ce-am văzut atunci a fost o înscenare nevinovată pentru a se scăpa de noi pe vremea cât muncește intensiv.

— Gluma la o parte! Ce înscenare? N'am văzut cu ochii noștri?

— Poate s'a săturat de pleava ce-o 'mblăteam noi și de-aceea nu mai vin bilețelele. E adevărat că uneori prea ne luam nasul în discuții. Eu, de pildă, îmi aduc aminte că combăteam adeseori cu patimă teza lui, fără s'o fi priceput nici pe-un sfert, — zise unul dintre noi.

Și cu toți simțirăm un strop de rușinare, căci toți eram vinovați cu el. De teamă să vadă Voicu că nu înțelegem ce ne spune, atăcam cu furie, cu dovezi amestecate, teza susținută de el în discuții. Și acum ne aminteam că el adeseori nu-și putea ascunde un zâmbet. Nu era de batjocură, ci mai mult de îngăduință. Acum pricepeam că Voicu descoperia îndată calitatea ofensivei noastre.

* * *

Incepurăm să ne împăcăm cu gândul că nu vom mai fi intimii profesorului Voicu și să cercetăm alte familii, să legăm alte prietenii când, într'o Sâmbătă seara, la o jumătate de an după ultima noastră vizită, ne pomenirăm tus patru cu bilețelul cunoscut, cu aceeași scrisoare caligrafică:

„Ești poftit la ceasurile nouă la un pahar de vin”.

Profesorul Voicu ne primi cu vechea însuflețire, ne strânse cu putere mâna și ne pofti în camera lui de lucru. Nu mai rămăsese nimic din înfățișarea lui sălbatică dela ultima vizită. Din potrivă: era tuns proaspăt, tăiase binișor chiar din barbă și mustață. Ne păru întinerit, mai vânjos, mai vioiu. Dar după această vioiciune din priviri, din vorbă, din purtări, descoperiam un fond de liniște, de împăcare pe care înainte nu-l simțirăm.

Nevasta-sa era acum veselă ca de obicei: ne aduse cana cu vin pe masă, apă minerală, sifoane, nuci, păhare, și după ce se interesă în grabă ce-am mai făcut de când nu mai veniam pe la ei, ne părăsi, ușoară și sprintenă.

Ciocnirăm întâiele pahare, închinaram și după ce le puserăm deșarte pe tava de argint, profesorul Voicu zise:

— Desnădejdea e absurdă. Ea cade când ne dăm seama că muncim și creiem în timp, nu în eternitate.

Ne privirăm uimiți. Glasul lui venia din adâncuri, era învăluit par'că în ceața depărtărilor, deosebit cu totul de vocea cu care ne vorbi la primire.

— Vă rog să nu credeți că vreau să vă sperii. E încheerea cuvintelor cu cari v'am primit ultima oară. Sau, mai exact, rezultatul cugetării răscolită de cuvintele de atunci. Inceputul și sfârșitul.

Nu era nevoie să ne amintească. Ne gândirăm adeseori la vorbele lui de-atunci: „Nimic nu rămâne după noi, nimic nu folosește”. Inșă ceea ce spunea acum era o concluzie contrară sentinței lui de-atunci.

— Dar sfârșitul e cu totul opus începutului, după cât îmi aduc aminte, — zise unul din noi.

— Vă mai aduceți aminte? Imi pare bine. Mă temeam să nu credeți că aiurez spunându-vă cuvintele acele ce vă puteau părea fără niciun rost și singurele. Nu putui vorbi atunci mai mult. Ceea ce v'am spus se limpezise și în capul meu numai în clipa aceea. Și am tăcut fiindcă atunci înțelegeam mai întâi pentru ce am curmat năpraznic lucrarea și am aruncat în foc tot ce am scris.

Nu puteam pătrunde legătura dintre cele două sentințe și Voicu băga de seamă încurcătura noastră. Tăceam tus-patru. Jumătatea de an de când nu-l mai întâlneam ne făcu mai plini de sfilă în fața lui.

— O să mă explic numai decăt, finerii mei prieteni, începu el umplându-și paharul. Altfel ați putea crede că vorbesc și acum în dodii.

Iși aprinse o țigară și răzimat de spăteaza scaunului începu:

— Am trecut printr'o criză, desigur. De douăzeci de ani am muncit cu o nemărginită încredere în puterea inteligenții și a creației omenești. Cu aceeași încredere și însuflețire am început să scriu cartea pe care o lucram de mult în gândul meu. Aveam credința că voi concentra în ea tot ce am mai prețios în gând și în suflet. Mă mândream în mine că voi spune lucruri nouă și folositoare. Eram puțin mânat de orgoliu, vă asigur. După trei zile de muncă simțeam că obosesc. Părea că pe de-asupra mea, în jurul capului, plutește cu aripile întinse, ușor fâșiitoare, o pasere neagră, nevăzută. În ziua a treia, spre seară, condeiul mi se opri fără voe, și fâșiitul acela ciudat, rece, părea că-mi intrase în cap și se schimba în gând limpede: „Nu-i mare lucru ce scrii tu acum!”

Voicu făcu și privi departe în nemărginit. O lumină ciudată i se juca pe față, pe frunte. Noi îl ascultam fără să clipim.

— Recitii paginile scrise și mă încredințai că într'adevăr, nu e mare lucru. Gânduri, simțiri, avânturi vechi în formă nouă. Și încrederea mea în a-totputernicia inteligenții și a simțirii omenești, se frânse. Temelia pe care mă răzimas solid, de douăzeci de ani, nu mai era. Trebuie să știți, finerii mei prieteni, că la vrâstă de douăzeci și patru de ani mai trecusem

printre o criză. Potrivnic optimismului obicinuit al fi-
nereții eu nu cutezam să încerc nimic de teamă că
nu voiu reuși. Fantazia mea luase atunci proporții
bolnăvicioase: vedeam, simțeam atât de înflăcărat în-
cât orice contact cu realitatea mă zdruncina, mă în-
gheța și oprea încercarea faptei. Prin criza cea dintâi
trecui când mi-a reușit întâia realizare. Nici n'o mai
pomenesc: o nimica! Dar de-atunci încrederea mea
crescu mereu și rămase nezguduită până acum o ju-
mătate de an. Eram convins de puterea inteligenței
și a creației omenesci și tot ce realizam mi se părea
de mare preț, ca și ceea ce realizau alții. De-odată
ochii mi se deschiseră și văzui deșertăciunea. Pentru
ce aș mai fi scris? Nu era un lucru mare. Nu era
ceva nou care să rămână și să folosească și altora.
Încă în seara în care am aruncat în foc ce scrisesem,
îmi veni gândul acesta: „Tu și alții ați folosit ceva
din ceea ce a rămas dela cei bătrâni? Ați descoperit
în moștenirea rămasă gândul vostru, simțirea voastră.
vecinicul omenesc. Atât! Dar v'a făcut mai buni,
mai superiori, mai oameni, moștenirea de știință sau
de artă? Dacă ați avut un folos, nu moștenirea a-
ceea vi l-a dat, ci vecinicul omenesc din voi, cu
părțile lui bune și numai întrucât voința voastră, su-
ferința voastră, a scos biruitoare partea bună din
voi în lupta vieții. Fără aceasta voință, moștenirea
nu plătește nimic. Cine învață din istorie, deși i se
spune *magister vitae*? Cine voește. Și câți voesc?
Foarte puțini! Cum te înverșunezi tu a crede că vei
fi o excepție? Tot ce realizați e trecător și în sine
nefolositor pentru viitor”.

Profesorul Voicu își aprinse țigara stinsă, și
continuă:

— Dar ce vă spun acum e o parte din roiul
de gânduri cari m'au inundat în zilele următoare.
Zădărnicia creației și a realizărilor omenesci îmi vuia
prin cap, prin suflet, prin odae, ca un vânt care
capătă pe fiecare clipă tot mai multe glasuri și în-
forsături. Și cu cât vuia mai mult, fura din mine
tot mai multe puteri, lăsându-mi sufletul pustiu. Mă
simțeam singur și trist: un călător pe marginea unei
prăpastii care se adâncea mereu și despre care-mi
dădeam seama că existase totdeauna, dar n'am vă-
zut-o, răpit de marea mea încredere în forțele sufle-
tului omenesc.

Când ați venit voi mi s'a limpezit de plin gân-
dul care apoi m'a chinuit săptămâni de-arândul: „Ni-
mic nu rămâne după noi; nimic nu folosește”. Cum
aș mai fi putut lucra? Era absurd.

— Se pare că fiecare om ajunge odată în viață
să se izbească de pragul de care s'a izbit împăratul
Solomon; „Deșertăciunea deșertăciunilor și toate sunt
deșertăciuni”, zise unul din tovarăși.

— Solomon se gândea la plăcerile și bucuriile
vieții, la avere și mărire. Eu mă gândesc la ceea ce
este mai divin în noi, la puterea de creație a sufle-
tului. O vedeam și pe aceasta deșertăciune, trudă
zadarnică: nu trăia în eternitate, nu trăia decât în

puterea și voința celor ce vor veni, voința pe care
nu noi suntem stăpâni și care, fără nicio moștenire,
din vecinicul omenesc din ei va putea crea iarăși
ce-am creat noi, tot pentru o vreme mărgenită. Ur-
mară zile grele de desnădejde. Mă pregăteam să scriu
o serie de articole în care să-mi reneg toate con-
vingerile de până acum. Să opresc și pe alții de pe
drumul realizărilor deșarte. Un pesimism mai negru
decât cel din tinerețe mă coplesii.

Voicu făcu, își trecu mâna albă prin barba re-
tezată de curând, un zâmbet îi luminează fața și zise:

— Desnădejdea mea izvora din subconștientul
din noi că tot ceea ce realizăm, tot ce creiem, creiem
în eternitate nu în timp. Ea cade în clipa în care
ne dăm seamă că suntem ființe ce trăim în timp și
e firesc ca tot ce creiem să fie în timp, nu pentru
eternitate?

— Dar sunt opere care rămân sute de veacuri
— zise unul dintre noi. Le admirăm și acum, ne
îmbogățesc sufletul, le studiem, învățăm din ele. Nu
sunt acestea ca și făcute pentru eternitate?

— Câteva sute de veacuri față de eternitate!
Ce importanță pot avea? Câte altele vor fi pierit
tot de sute de veacuri? Și din toate cele rămase ce
învață omenirea? Câți învață? Din milioanele de
oameni de azi câți știu de Aristot, de Plato, de Ho-
mer sau de Praxiteles? Și din câți cunosc operele
lor, care e procentul celor ce au devenit mai oameni?
Iar aceștia, cei puțini chemați, când au putut vr'o-
dată impune maselor noi idealuri de viață? Nu!
Deșertăciunea rămâne în fața eternității. Dar ea este
soarta noastră, este însuși idealul vieții. Creația noas-
tră, înfăleasă în timp, nu în eternitate, nu mai e de-
șertăciune, este însăși floarea vieții trecătoare. În
perindarea zilei și a nopții, ea este ziua. În alternarea
morții și a vieții, ea este viața. În amestecul des-
nădejzii și al avântului, creația este avântul.

— Într'una din zile când eram mai strivit de
simțământul zădărnicii realizărilor omenesci, priveam
prin geam la florile din grădină. De câteori nu le-am
mai privit. Dar numai acum îmi veni gândul acesta:
„Înfloresc, strălucesc în toate culorile, îmbie o mie
de parfumuri, se vestejesc și mor. Și iar răsar și
cresc și strălucesc în toate culorile, și iarăși mor.
An de an, din vecinicie. Și niciodată nu s'au gân-
dit să nu mai înflorească știind că le așteaptă moar-
tea! Nu e aceasta însăși viața? Și în lume totul
urmează aceeași poruncă, aceeași lege! Pentru ce
am aștepta ca singur omul și realizările lui să facă
o excepție? Când gândul și simțirea lui înflorește în
realizări, în creații, — înfrumțează lumea, ca și
florile. Nu e de-ajuns atât? Nu e acesta însuși sco-
pul vieții lui? Că floarea noastră se usucă sau e
distrusă, ce importanță poate avea? Lucrul cel mare,
hotărâtor e c'a înflorit și a făcut, pentru clipa ei
mai frumoasă viața. A adăugat o armonie nouă pen-
tru clipa vieții de atunci”.

Profesorul Voicu turnă în pahare, închină, sorbi

din lichidul auriu, își netezi mustetele și zise, privind-ne părintește:

— Cânduri, convingeri de om bătrân? Se poate! Dar numai ele m'au liniștit umplându-mi sufletul cu o pace pe care cred că nimic nu-mi va răpi-o până la mormânt. Am din nou siguranța, încrederea în puterile omenești, dar acum o am între marginile date acestor puteri. Și nu mă apasă convingerea că e mărginită. Știu că aceasta e omenească și că la mai mult n'avem dreptul să nădăjduim. Știu, în sfârșit, că suntem oameni, nu zei. Și convingerea aceasta

mi-a dat putere să încep din nou lucrarea mea și să o termin.

Profesorul Voicu se sculă, trecu în bibliotecă și în curând se înapoe cu un manuscris voluminos.

Noi ne apropiară, îl răsfirară și rămaseră uimiți: Când a putut scrie atâtea pagini? Il privirăm cu sfială; simțeam că ne descoperise încercări ale sufletului prin care noi nu trecusem încă, pe care nu le înțelegeam decât în parte, la lumina inteligenții dar fără para simțirii, fără iluminarea unei concepții temeinic fixate asupra lumii și vieții.

F o i r ă z l e ț e

Din jurnalul unui becher

de VLADIMIR NICOARĂ

15 Octombrie.

Din vâlmășagul sentimentelor contradictorii, cari mă izbesc ca valurile mării răscolite de furtună, în zădar caut să prind adevăratul înțeles al unei priviri mai stăruitoare sau al unei tainici strângeri de mână. În clipa când frumoșii ei ochi îmi trimit un surâs plin de speranțe, uit întregul noian de îndoeli cari mă stăpânesc când sunt departe de ea; și dacă, la plecare, își lasă leneș mâna iar degetele subțiri îmi strâng discret mâna mea, un val de fericire mă înfioară.

Dar e destul să ajung în trista și sărăcăcioasa mea odaie cu făceri mormântale, e destul să-mi arunc o privire în oglinda care-mi strâmbă figura, și aceleași îndoeli își înfig necruțătoarele ghiare.

S'ar putea oare ca într'un timp, chiar foarte îndepărtat să fiu iubit de ea? Din mulțimea bărbaților cari roesc în jurul ei, — bărbați tineri, eleganți, îndrăzneți și cu situații bine stabilite, — are să mă aleagă tocmai pe mine?

— Ești un nătărău, dragul meu Victor, îmi spuneam azi stând cu ochii fixați în tavan. Ești un mare nătărău! Tânăr nu mai ești de multă vreme, frumos n'ai fost niciodată, iar sărac totdeauna, prin urmare îți lipsesc cele mai principale calități cu cari poți atrage o femeie. Spun unii că n'ai fi prost, dar această presupusă inteligență este un mare defect. În dragoste, ca să ai succes, trebuie să fii frumos și prost ca un tenor. În dobitoceasca ta timiditate poate cel mult să te faci ridicol.

E adevărat că trebuie să fiu ridicol. Când, în salonul ei, — unde e sigur că fac o proastă figură, — sunt mulți fluturi cari învârtesc la flacăra ochilor ei frumoși, eu devin ursuz ca un cioclu întors de la înmormântarea unui zgârcit. Când rămân numai cu ea tac și-o privesc. Știe bine că mi-e dragă, dar se pare că așteaptă vorbe, vorbe multe, cea rețorică a iubirei din „lumea bună“ care ascunde cu atâtea

meșteșug totală absență a sentimentului. Astăzi în „lumea bună“ nu se mai iubește ci se flirtează, adică se minte cu meșteșug, cu talent, dar cu nerușinare. Iar de la flirt se ajunge la casele de întâlniri tainice, fără nici o tranziție, rapid și categoric. Iubirea este astăzi satisfacerea brută și electrică a celui „instinct atât de van care vine și la pasări de vre-o două ori pe an“. Căci omul, prin rafinamentul civilizației, dar mai ales prin pervertirea simțurilor, a făcut din instinctul de conservare a speței unicul și supremul scop în viață.

De câte ori văd grupuri șoptind tainic în penumbra parcului sau în atmosfera parfumată a șaloului, mi se pare că aud refrenul colindei de la Moș Ajun: „ne dai ori nu ne dai?!“ Pentru că dragostea modernă se mărginește la cererea și oferta sexelor, făcută tranșant și foarte adeseori cu oarecari recompense pecuniare. Iată pentru ce adevărata dragoste apare ca o aberație sentimentală și este totdeauna obiectul unui ucigaș ridicol.

16 Octombrie.

Aseară am avut norocul să stau cu ea o oră fără să fim stingheriți de vre-o vizită, care pentru mine ar fi fost inoportună. Dar și această ocazie rară am pierdut-o fără să fi avansat. Sunt extrem de mulțumit că-mi permite să-i sărut mâinile pe care și le lasă c'o grație de nedescris. A! dacă n'ași fi timid, și mai ales dacă nu mi-ar fi atât de dragă, cum i-ași fi sărutat gura surâzătoare! Dar, pentru că n'am certitudinea că ași fi cel puțin simpatizat, tremur numai la gândul că un gest riscat și îndrăzneț mi-ar atrage o ripostă aspră și-ar pune între noi un val de răceală.

Știu precis că-mi cunoaște timiditatea și am impresia, — greșită poate, — că știe s'o exploateze cu meșteșug pentru o tergiversare cât mai lungă, tocmai din pricina că n'are pentru mine nici o înclinațiune. Dar sunt mulțumit, foarte mulțumit, că-mi permite

această inofensivă intimitate. Toată verva mea se evaporează când stau lângă dânsa și după tăcerile prelungi îmi pune aceeași obsedantă întrebare:

— Taci mereu?! Mai spune ceva.

— N'am ce spune.

— Cum se poate? Găsești că aceasta e măgulitor lucru pentru mine?

— Te rog să nu dai intenții greșite vorbelor mele și să nu picuri otrava micilor răutăți tocmai în aceste clipe de adevărată fericire pe cari le trăiesc acum. Lasă-mă să te privesc, să-mi întipăresc imaginea chipului atât de drag, să-ți sărut mânilor, pentru a duce cu mine senzația dulce pe care nu speram s'o mai am vreodată, și nu mă sili să înșir vorbe meșteșugite atât de curente pentru cei care nu simt nimic.

— Ești mulțumit cu atâta?!
— Dacă ești ironică, înseamnă că sunt inoportun și pentru nimic în lume n'ași vrea să-ți provoc o nemulțumire. Când crezi că trebuie să plec, fă un simplu gest de plictiseală și dispar. Dacă nu mi-ai fi atât de dragă a-și fi stăruitor și îndrăzneț. Te-ai plictisit cu tăcerile mele? Te rog s'o spui.

— Ți-a venit rândul să înțelegi greșit. De altfel mi-se pare că ești foarte greu de înțeles!
— Eu?! Vrai să fii răutăcioasă?
— Vreau să-mi faci portretul. Imi place cum scrii și țin mult să văd cu ce fel de vorbe și imagini m'ai descrie.

— Imi ceri imposibilul! Imi ești nespuse de dragă, dar până acum pentru mine ești o enigmă. Să-ți fac portretul?! Când, într-o seară cu lună, stai sub teiul înflorit și asculti trilurile privighitoarei, cu gândul descătușat de materialismul brutal, trăiești clipe de intensă mulțumire, dar să descrii în cuvinte ceia ce simți este cu desăvârșire imposibil. Dacă ai încerca să-l faci pe altul să înțeleagă ceia ce simți, cazi în banalitatea descrierilor din cărțile de „Stil și compoziție“. Să-ți fac portretul?!
— Ești stăpâna gândurilor și dorurilor mele. Când închid ochii, când stau singur, când încerc să cetesc, sunt stăpânit de chipul drag care răsare nepoftit. Dar, ar trebui să-ți cunosc gândurile, dorințele, poftele într'un cuvânt sufletul, pentru a-ți face portretul. Și nu știu nimic. Ești o enigmă.

18 Octombrie.

Lucrul s'a întâmplat, n'a fost vis, și totuși par că nu-mi vine să cred. Eri, după ce-am rămas singuri m'am apropiat de ea, și cum sta în fotoliu cu capul puțin înclinat, sub stăpânirea unei puteri de neînving, — și de care m'am îngrozit mai pe urmă — i-am sărutat umărul. Ușor înfiorată n'a făcut vreun gest de respingere, dar m'a privit atât de curios că m'am înroșit ca un băiat de liceu.

Păcătoasă timiditate!

Ce bizar amestec de contradicții e sufletul omenesc! Senzual ca un pașă turc din vremea veche, tranșant și foarte îndrăzneț cu femeile pentru care

nu simt decât dorința animalică, devin timid ca un adolescent lângă femeia pe care o iubesc.

E sigur că figura nenorocită și atitudinea mea de vinovat ar fi provocat un uriaș hohot de râs dacă ași fi fost văzut de un bărbat modern. Cine știe dacă după plecarea mea, n'o fi râs cu poftă și ea de stângăcia proletarului care îndrăznește să iubească o femeie din „elită“?!
— Acum ești mulțumit?
— Nu poți aprecia aceasta?
— Trebuie să știi că ai făcut progrese uimitoare. Când te-am văzut întâi îmi erai foarte antipatic.

Am înmărmurit. Ca un condamnat la moarte, am întrebat-o:
— Pentru ce?
— Imi făceai impresia că ești un încrezut.
— Și acum?
— Cred că m'am înșelat.
— A, nu ești convinsă? Atunci se poate să reînvie vechea antipatie?
— Asta nu cred. Dar...
— Dar?
— Depinde de purtare. Nu-mi plac îndrăzneții!
— Vrei să râzi de timiditatea mea?
— Nu, nu; să nu crezi că nu apreciez favorabil aceste reticente. Indrăzneala deplasată este obrăznicie ori brutalitate și am oroare de amândouă.

— Atunci...
— Ei bine, atunci?
— Să sper că vei putea iubi?
— Nu știu nimic. Timpul va hotărî. Deocamdată nu-mi mai ești antipatic. Ceia ce simt e mai mult decât prietenie, dar nu e încă iubire.

Amețit de această declarație nu mai vedeam pe nimeni, dar acasă aceeași chinuitoare îndoială m'a cuprins:
— Dacă e simplu capriciu al unei cochete?
Să aștept. Ziua aceasta a fost prea frumoasă și nu vreau s'o întunec cu ceața îndoelilor. Poate că voi învinge septicismul ei. Deocamdată sunt fericit.

Stânca Vremei

In stânca vremei ca minerul
Cu gândul sap tot mai afund —
O sfarm ca s'o prefac în prund.
Oricât de-albastru este cerul
Zorind mă uit cât mai în fund.

De-asupra lumii se coboară
Tristeța necurmătei ploii
Azi ploaia țâraie în noi,
Din vremea de odinioară
Imi scot viața înapoi.

VOLBURĂ-POIANĂ-NĂSTURĂȘ

B l e s t e m u l

de D. PSATTA

Pe țărmul mării, săpat în forma unui mic golf, se ridicau risipite ici-colo, colibele coperite cu papură și stuf, ce alcătuiau adăposturile de vară ale pescarilor lipoveni.

Veniseră aci, sub conducerea bătrânului Kirvasi, vre-o zece familii de pescari din delta Dunării.

Din zori și până-n seară, aproape fără odihnă, unii vâslind, alții aruncând cârligele, vânau, agoinisându-și cu trudă, hrana cea de toate zilele și puținul prisos pentru lunile grele de iarnă. Trăiau din primăvară aici, departe de lume, în pacea cinstei lor și cu mulțumirea sufletelor ce viețuiesc în trupurile muncitoare ale celor mulți, care nu doresc decât să-nătate, odihnă, hrană și băutură.

În zilele de lucru, în timp ce bărbații pescuiau, femeile după ce pregăteau de-ale gurii, împleteau plase din care o parte o întrebuințau, iar o parte o vindeau negustorilor, din orașul depărtat, ce sta în-adiș par'că să străjuiască gurile îmbătrânitului Danubiului. Duminicile și sărbătorile bătrânii sfătuiau rozând semințe de floarea soarelui, iar cei tineri înținși pe nisipul înfierbântat, cântau dulcele:

„Ia liubliu tibeal!“

Și undele mării, îngânându-i cu murmurul lor, furau sunetele calde, împrăștiindu-le zărilor!

Bătrânul Kirvasi, înalt cu fața buhavă de băutură, cu ochii mici verzui îngropați în grăsime și cu o barbă albă ca neaua, aproape până-n brâu de lungă, era părintele tuturor! De vorbele lui ascultau cu sfîntenie și cu toate că bătrânul, blând de obicei, uneori se înfuria din te miri ce, blestămându-i pe toți, nu era unul care să nu i se supună și să nu-l iubească.

Era cel mai bătrân, dar și cel mai înțelept. Avea un singur copil, pe frumoasa Sonia. O față sprintenă, mlădie ca fresia, cu capul sculptat, cu fața îmbujorată, cu ochii mari, două colțuri de cer senin, cu buzele cărnoase și roșii ca cireșa și cu un păr auriu, ca spicul grâului copt, risipit pe umerii rotunzi și albi asemeni razelor de soare împrăștiate pe coama munților înzăpeziți! Nici un nor nu în-tunecase viața liniștită și rodnică a acestor ființe, până către sfârșitul verei, când nevasta lui Kirvasi, se îmbolnăvisese greu căzând la pat.

* * *

Amurgise de mult!... Soarele înflăcărat de par'că fusese scaldat într'un nesfârșit ocean de sânge, aruncând ultimile vâpăi roșiatice pe bolta cerului senin, asemeni celor din urmă chemări desperate ale unui om înfrigorat de apropierea morții, scoborise de mult încă sub pragul zărilor!

Pânza întunecată a nopții se lăsa tot mai greoaie din înalțuri, învăluind cuprinsul singuratec, așa cum țesătura deasă a unui păianjen acopere un ungher uitat. Colibele adormiseră odată cu stăpânii lor osteniți. Doar la coliba lui Kirvasi o fâșie galbenă de lumină, ce țâșnea bolnavă de după perdeaua de stambă a ferestrei mici, arăta că acolo stă cineva de veghe. Era Sonia, care la căpătâiul mamei sale, aștepta zorii zilei și cu ei pe tatăl său, ce trebuia să vină din oraș cu doctorii proaspete. Afară un aer cald și liniștit. Intregul ținut părea că stă să înpietrească! Marea întinsă ca un pustiu și lucie ca fața unei oglinzi, își odihnea undele cuprinse de pace. Într'un târziu luna strălucitoare ca un mănunchiu de vâpaie, vărsând miile de raze, urca mută pe ceruri, oglindindu-și fața în apele mării. Imprejurimea acoperită cu un giulgiu de argint, respira odihna. Miile de stele ce-și licăreau lumina, smălțuiau bolta albastră, la fel cum într'un templu fără seamăn de mare, candeli nenumerate și-ar clătina flăcările, la suflul zefirilor.

Din largul mării o lotcă neagră se apropia de țărm. Când ajunse, izbi cu putere uscatul și din ea sări un tânăr, voinic, cu fața conturată de-o barbă mică, blondă, cu mustața subțire, crescută'n voie, cu părul auriu lăsat peste urechi și făiat cu îngrijire în jur. Imbrăcat după obiceiul lipovenesc, cu cămașa de mătase roșie, ce-i atârna pe dinafară, cu jiletcă de postav negru lucios, pantalonii la fel, pălăria cu borduri late, mijlocul încins cu un brâu verde și purtând cisme de lac, lungi până peste genunchi și cu crețuri dese mai jos de carâmbi, tânărul necunoscut, arăta a fi unul dintre lipovenii cu stare.

El înaintă cu grijă și fără sgomot printre lotcile negre de smoală, ce se înșiruiau pe țărmul nisipos și cari luminate de razele lunii, păreau că sunt îndoliate sicrie de uriași. Peste puțin o fluierătură ascuțită țâșnind, turbură liniștea și după o clipă ușa colibei luminate se deschise, iar peste prag pași sveltă Sonia. Ea alergă spre mare, strângându-și sânii în șalul ce-l purta pe umeri. În ochii ei senini, licăreau străluciri de bucurie tainică, ce contrastau cu tristețea zugrăvită pe fața-i albă ca crinul.

— Kinghin! — Așa de curând!?

— Știam că mă aștepți dragă Sonia! răspunse tânărul lipovean ce sta'n umbra unei lotci mari. Și dându-i mâna înfierbântată, urmă:

— Ești pregătită? Timpul e numai bun, vântul nu bate, luna e plină și lotca ușoară ne așteaptă, iar în zori vom fi în Delta. De-acolo suntem ca și la mine acasă!

— Da... sunt!... murmură copila căutând să-și ascundă fața privirilor lui. El o trase mai aproape

prinzându-se de mijloc. În aceeași clipă îi dete drumul mirat:

— De ce tremuri!?

— Nu, nu tremur! Dar vezi... vezi tu dragă Kinghin... ar fi mai bine...

— Ce!? Și'n sufletul tânărului încolți o bănuială nedreaptă.

— Ar fi mai bine să nu fugim în noaptea asta! Bănuiala se'nfări:

— Sonia! Nu mă mai vrei?!

— Nu, nu spune asta! Dar vezi că mami îi e tare rău. E bolnavă de cinci zile și tata nu-i aici. Mi-e teamă s'o las singură! Să lăsăm pe mâine! Nu-i mai bine?!

— Nu!... și tânărul rămase tăcut mușcându-și mustața. Gândurile în năvala lor îi frământau mintea. Știa bine că e mișelnic lucru să furi o fată, s'o furi părinților care o iubesc, care au suferit atâta trudă până s'o vadă mare, dar iubirea lui era mai tare decât orice judecată, mai puternică decât orice datorie.

— Trebuie cu orice preț să fugim, Sonio! Pre-gătește mamei tale tot ce i se cere și spune-i că pleci. Ea știe de iubirea noastră, ne-a îngăduit-o, și-apoi e bună și nu se va mânia.

— Da, e bună, dar așa bolnavă, cum...

— Lasă, totul va trece cu bine... Gândește-te dragă Sonio, nu mai sta în cumpănă. Mâine nu mai pot veni și-o noapte ca asta cine știe dacă găsim. Senin e, marea liniștită, tatăl tău, singurul care ne-a stat înpotrivă, e dus. Nu zău, gândește-te bine și hotărăște grabnic!

Se desprinseră din umbră și razele lunii îi învăluiră într-o mantie de argint.

El, cuprins de nerăbdare o privea întrebător cu ochii mici negri ca făciunii, iar Sonia amețită par'că de-o băutură tare, cu inima strânsă, mergea lipindu-se tot mai mult de el. Ii era atât de drag și-atât de fericită se simțea alături, totuși în fața ei albă ca varul, ochii-i injectați de sânge, în buzele-i tremurătoare și-n toată făptura ei sguđuită de fiori, puteai vedea cu ușurință grija fără seamă ce-o stăpânea și lupta aprigă ce se da între dragostea de mamă și iubirea nutrită frumosului Kinghin. Mintea sbuciumându-se, o păstra mamei sale, iar inima chinuită și apăsată fără margini, o apropia și mai mult de cel ce-i era drag. Se strângea lângă el neîndrăsnind să rostească un cuvânt, și'n frământarea acelor clipe, părea și mai frumoasă, și mai dulce. Tânărul se plecă pe sânu-i înfierbântat, își lipi buzele de gura ei fragedă și printr'un sărutat prelung dete hotărârea alegerii!

— Mama e bună! murmură copila desprinzându-se din brațele lui și-o lacrimă caldă îi scânteie în ochi, zdrobindu-i se între gene, ca un diamant sfărmat, iar sânii rotunzi și tari îi tremurau înfrigurați.

Era în sufletul ei un amestec de dragoste și frică. Se temea de necunoscut, de mâine! O! Acest turburător mâine, o chinuia cumplit!

În urmă privind în golul ce se desfășura în față-i, încruntă sprâncenele ca semn al unei hotărâri depline, murmurând ca pentru ea numai:

— Da! Vom pleca în noaptea asta!

Se scutură înfiorată de propriile ei cuvinte, își strânse șalul peste piept, și fără să mai aștepte ca iubitul ei să cuvânte, se îndreptă grăbită către colibă. Pășii cu grijă pragul, apoi închise ușa fără sgomot. În fundul încăperii mici, pe un p'ț de scânduri cu mindir de paie, coperit cu macat de stambă, sgârcită și scuturată de friguri, sub o plapumă roșie, zăcea mama Soniei cu capul înfundat în pernele dela căpătâiu. Părul albit de chinuri, numai în câteva săp-tămâni, ochii adânciți în orbite, fața sbârcită, buzele vinete și arse, te-nfrigurau privindule. În vatră pâl-păia focul înfășurând odaia într'o lumină roșiatică. De-asupra bolnavei, în perete, candela licărind, lumina cu razele-i palide, icoana Maicii Domnului și-a Sfântului Nicolae. Aerul încărcat, plutea greoiu! Un miros acru, te'nneca! Când Sonia se apropie de pat, încet, încet de tot, voind să nu deștepte bolnava, bătrâna pe care nici chip s'o prindă somnul în odihna lui, ridică silnic privirile și cu glasul stins abea putu să ngâne întretăiat:

— Mi-e rău, ... mi-e sete... mă arde!...

Copila se apropie de pat tremurând. Întinse mamei sale o cană cu apă, apoi îi dete din doctoria ce rămăsese pe fundul sticlei și privind lung chipul mamei sale, lacrimi fierbinți se prăvăliră în șiruri pe obraji-i roșii ca para. Simțea că se sfârșește, par'că i-se topea pământul sub picioare. Se rezemă de masă să nu cadă. Dar puterea dragostei, dragostei cea fără de judecată, îi încordă trupul și duioșia ce-o muiase cu-o clipă mai înainte, pieri ca prin farmec.

— Mamă dragă! începu ea hotărâtă, dar numai atât putu spune. O podidi un plâns cu sughițuri și căzu în genunchi lângă pat.

Bolnava o privi mirată, cu un aer prostesc, neînțelegându-i plânsul.

— Mamă, urmă Sonia după ce se mai reculese, tu știi cât de mult îl iubesc pe Kinghin. Tu mi-ai îngăduit dragostea, cu toate că tata e înpotrivă. Și eu îl iubesc mamă, îl iubesc cu tot sufletul! În noaptea asta până nu vine tata, voi fugi în deltă cu el... Tu ești bună mamă, n'ai să te mâni că te las... El m'așteaptă afară... I-am făgăduit. Nu-mi pot lua vorba 'napoi. Spune, spune mamă că mă lași să plec!... Te rog mamă...

Vorbea întretăiat și broboane mari de sudoare îi isvorăseră pe frunte când isprăvi. Aștepta tremurând. Tămplele-i șvâcneau, ochii-i căpătără luciri stranii și inima-i bătea puternic, urcându-i înecăciuni în gât!

Bătrâna făcând o sfortare, strâmbându-și fața, se nălță cu greu pe coate și cu puterile din urmă, grăi cu glas stins:

— Sonio, draga mami... cum... te-nduri...

tu... să mă... pă... răsești. Nu ți-e milă de mama ta?!

— Iartă-mă, fii bună și mă iartă mamă! Trebuie, trebuie să fug. De-ta știi! De-ta mi-ai dat totdeauna dreptate! și copila plângea cu hohote!

Bătrâna voia să mai zică ceva, dar toată străduința îi fu zadarnică. Glasul stins nu mai putu să nchege nici-o vorbă! Mormăi ceva, dar fără de'nțeles!

Sonia se ridică deodată străbătută de fiori, sărută cât ai clipi mâna bolnavei, strânse șalul, spuse repede:

— Te las cu bine mamă și Domnul să te miluiască! și fugi ca o năucă.

Bătrâna sfâșiata de spaima morții pe care-o simțea în preajmă, holbă ochii, cercă s'o oprească cu mâna-i tremurândă, vru să strige, dar toate erau în van. Sonia plecase. Buzele-i uscate urma să mormăie cuvinte de blestem. Târziu, prea târziu! Ceasul rău bătuse. Cu inima zdrobită, sfâșiata de durere și răpusă de slăbiciunea trupului, căzu greoaie pe perini, de-i trosniră încheieturile gâtului. Își roti privirile sălbătice 'n jur, se scutură de câteva ori, clipi cu greutate, fața i se înegri crispându-se, răsuflă odată din baierile pieptului, adânc, prelung, și 'n urmă înpietri în somnul celor drepte, cu ochii deschiși și țepeni, cu trupul sgârțit!

Focul în vatră își ridicase pălălaia, iar vântul îi fura limbile de flăcări prin hornul larg, înpăștiind scântele 'n văzduh, odată cu blestemul mamei!

* * *

Sonia cum ieși, alergă înfricoșată la Kinghin, uitându-se mereu înapoi de parcă o gonia vre-un duh rău.

Trupu-i tremura, mâinile-i înghețaseră, fața îi ardea, inima-i bătea de sta să-i spargă pieptul, tâmp-lele-i svăcneau, fruntea i-se coperise de sudori reci, gândurile risipite, iar sufletul strâns de durere și teamă!

— Haidem! spuse ea în grabă și Kinghin săltând de fericire, o cuprinse de mijloc și mai mult pe sus, o duse pân' la fărâ, unde lotca sprintenă cu lopețile puse 'n strapazane, îi aștepta întunecată ca și păcatul lor.

Sonia se urcă, iar el împingând lotca la adânc, se svârli ușor și luând opăcinele înbătat de bucurie, că visul ce-i mornise atâta vreme în creier, era pe largul împlinirii, începu să vâslească puternic, stăpânit de înfiorarea omului care-i conștient că a furat ceva și-i e teamă să nu fie prins. Lotca gonia spre larg, iar apa, spintecată, se sbârlea făcându-i loc, despărțindu-se în două șiruri de cute, ce străluceau sub razele lunii și se depărtau între ele către sfârșit, pierzându-se pe'ncetul! Stropii ce picurau din vârful lopeților păreau o ploaie de diamante. Era cald. Liniste de mormânt. Marea ca un pustiul de ape, era așa de potolită, cerul atât de senin și luna atât de

bogată în raze albe! Numai în sufletul Soniei băntuia furtuna și ghemuită în colțul din fund o scuturau fiorii, înțepându-i carnea ca vârfurile a mii de ace vrășmașe, în timp ce gândurile îi sburau, înapoi către coliba părăsită, către bolnava ce zăcea atât de singură. Li sfâșia inima remușcarea, dar acum era prea târziu!

Lotca se adâncea mereu în larg, mânăta puternic de brațele vânosului Kinghin. Privi o clipă spre fărâ și ne mai zărind nici urmă de pământ, părerile de rău o coplesiră și înecat de amărăciune isbucni în plâns. Tânărul, care până atunci nu rupsesse tăcerea, decât cu mișcarea cadentă a opăcilor, văzându-o că plânge, lăsă lotca în voia ei și venind lângă ea, căută s'o îmbărbăteze. Dar vorbnele lui sburară în vânt, neauzite de Sonia, care cu privirile ațintite 'n gol, sta nemișcată înșirând pe obraji-i arși de boală cărări de lacrimi.

Gândurile negre o făceau să tresară din când în când și deodată isbucni spăimântată:

— Uite pe mamă! Vine pe mare spre noi. Uite-o, rânjește! Mi-e frică!“ și ghemuindu-se la sânul iubitelui își îngropă fața în palme.

El tresări. Vorbele fără șir îl umplură de groază. O strânse în brațe, îi mângăie părul, îi sărută obraji, o sgudui de umeri cercând astfel să-i alunge nălucirile.

— Nu te mai potrive părerilor dragă Sonia! Uite! Nu-i nimic pe mare! Unde ești tot cu gândul la mama, și s'a năzărit! Te îngrijești atât par-că nu i-ai fi spus că pleci!?”

— „I-am spus, dar am plecat fără voia ei!... Cum am păcăluit Kinghin! O să ne pedpsească Dumnezeu“. Și tânguindu-se, începu iar să plângă, cu hohote și suspine. După vorbele Soniei simți și Kinghin cum i se strânge sufletul de spaimă. Credea și el în Dumnezeu și se temea de răzbunarea Cerului!

Rămaseră tăcuți lăsând frâu liber gândurilor să se destrame în toată întunecimea lor...

* * *

Deodată lumina arginție a lunii păli și un cerc gălbui, cețos înconjură rotunjimea ei. În depărtare pe cerul senin, începură să se înalte nouri fumurii. O zăpușeală grea înțesă văzduhul și Kinghin înțelelese ușor că furtuna e aproape. Nu se înfricoșă, era învâțat de mic. Nădăduind că, până la deslănțuirea ei va fi la adăpost luă lopețile și începu să vâslească mai puternic decât înainte, de parea că lotca sboară. Inceț, inceț, nouri se îngroșară îngrindu-se tot mai mult și peste puțin coperiră întregimea cerului, oprind razele stelelor și ale lunii de-a se mai frânge în undă, iar întinsul mării se înmormântă în întuneric, măbind groaza Soniei. Kinghin răsuflă greu ca un om chinuit.

Din spre Soare=Răsare, se apropiau sunete metalice, ce răsunau sinistru în făcerea singurătății, ca o fanfară funebră, topindu-se'n urmă toate, într'un muget lung și fioros, ce nu se mai sfârșea. Urletul, se apropia clipă cu clipă. Un vânt ușor la început, mărindu-se din ce în ce, porni să răscolească fața mării. Kinghin cârmi lotca spre apus și nădăjduind că mai poate ajunge la țarm, până să se întetească furtuna, prinse a vâsli cu toate puterile ce le mai avea. Sonia înfricoșată se târi lângă el și așezându-i-se la picioare, înălță rugi cerului, implorând îndurarea!

Vântul se făcu mai aspru, valurile mai mari, urletul mai puternic, fulgerile săgetau cerul, luminându-l, tunetele bubuiau cutremurând văzduhul și lotca svârlită de valuri înainta din ce în ce mai greu. Kinghin se străduia fără preget, fruntea i se copea cu broboane de sudoare, mâinile îi erau furnicate de fiorii istovirii și inima o simțea cum i se urcă'n gât, năbușindu-l. Mii de gânduri îi frământau mintea. Unul însă se'nfipsea cu îndărătnicie!

— „Trebuie să scap!“

Instinctul conservării trezit ca de obicei în fața primejdiilor mari, îi dădu puteri de uriaș. Vâslea, luptând cu valurile ce se măreau pe fiecă minut și lotca era când pe coamele nămeților de apă, plini de spumă, când în adâncimea prăpăstioasă dintre ei.

O ploaie repede prinse să curgă cu stropi mari, umplând de bășici pustiul mării. Fetele bieților îndrăgostiți erau biciuite, când de rupturile de val, când de picurii ploii!

Sonia se strânse tare lângă Kinghin și cuprinzându-i picioarele rămase astfel cu mâinile încheștate de groază.

Vântul crescă, valurile se măriră, ploaia se'nțeși, fulgerile se'nmulțeau, urletul se făcea tot mai grozav, tunetele bubuiau din ce în ce mai aproape și mai cumplit de par'că cerul hotărise pieirea lumii!

Frânturile valurilor ce se sfărâmau de pereții lotcei, isbind-o puternic și ropotul ploaiei ce curgea atât de deasă, jumătățiră lotca de apă.

Sonia înpetrise. Cu părul despletit, ghemuită în apă, udă toată, sta mută, spunându-și în gând ruga din urmă, ruga iertării, căci orice sclipire de speranță se stinsese în sufletul ei chinuit. Kinghin simțind că puterile îl părăsesc, că brațele i se fac greoaie ca de plumb, lăsă din mâini opăcinile și cu un oftat prelung, luă cea din urmă hotărâre.

Va încerca să scape înnot. Odihnându-se puțin, spre a-și reface puterile, nădăjduia să poată birui furia năprasnicilor valuri. Dar pentru aceasta, trebuia să fie singur! Sonia par'că-i ghicise gândul. Ii strângea tot mai tare picioarele, în timp ce valurile zvârleau lotca, lăsată'n voia întâmplării.

Kinghin, odihnit intrucâtva, se ridică voind să se smulgă din brațele Soniei. Copila dete un strigăt, agățându-se puternic de el.

— Trebuie să scap, își repetă Kinghin în minte și cu toată furia unei bestii încolțită de primejdie,

PE LAC

Prin stuhărișul de pe baltă
Am răfăcit cu pușca'n spate
Simțind cum inima-mi tresaltă
De pace și singurătate.

M'am oglindit în apa clară
Pe care aurul s'așterne...
Din cerul limpede, de vară
Priveam cum negura se cerne...

Și-am adormit târziu în lotcă
Cu pușca pusă căpătâi
Și nu știu ce-am visat,
...Socot că
Tot pe iubita mea dintâi.

CONST. R. CRIȘAN

Din vol. „Bucurii“ în curs de apariție.

se smulse din nou, dar văzând că nu poate scăpa din încătușarea brațelor ei, o lovi cu pumnii, o zgârie pe obraji, îi ciupi carnea cu disperare, sfârșind prin a-i mușca brațele, care sângerău din belșug! De durere copila, gemând, desprinse mâinile, însă cât ai clipi îi înlănțui grumajii. Kinghin se sbătu iarăși să scape. În aceeași clipă însă, un val nemilos, împărșitor de dreptate, izbi năprasnic lotca, răsturnând-o. Un fișat de groază țâșni de pe buzele Soniei, o luptă scurtă în care el încă mai căuta să se smulgă din încheștarea copilei, apoi simțind cum undele îi trag la fund, încercă să calce apa. Totul fuse însă zadarnic, căci valurile îi înghițiră curând. Un sgomot surd de apă ce clocotește, câteva bășici dese la suprafață, câteva cercuri ce se măreau mereu și apoi șueratul vântului, frământarea valurilor, ropotul ploii și plescăitul undelor ce se sfărmau isbindu-se între ele, acoperiră locul, unde fugarii periseră'n adâncuri.

Abia într-un târziu vântul se domoli, ploaia încetă, valurile se micșorară și norii negrii goneau pe ceruri, ca un șirag de fantome, semănătoare de groază. Nu mult în urmă, vântul se potoli cu totul și mai apoi încetă. Marea se liniști. Spuma de pe unde svântându-se, înălță în aer un fâșăit lung, ca răsufletul de ușurare al unui uriaș, ce sfârșise o luptă. De după un colț de nor, luna veșnic călătoare, apăru, împrăștiind mănunchiul ei de raze argintii, voind par'că să ascundă sub haina-i țesută din stropii luminii, întunecimea crimelor mării. Liniștea era iarăși stăpână pe'nținsuri și dacă cele din urmă dăre de spumă n'ar fi arătat răsvrătirea abea sfârșită, ai fi crezut că marea doarme de veacuri, culcată pe undele lucii!

* * *

Când zorile mijeau, coborând cerul cu șuvițe roz, — violete, ușile colibelor se deschisera și pe rând ca albinele harnice, pescarii năvăliră dându-și binețe cu voioșie. Se îndrepta fiecare în grabă spre lotca lui, așezându-și uneltele. Pe nesimțite se încinse vorba. Apoi cuvântul se prefăcu într-o furtună. Strigări, hotărâri luate'n clipă, cereri, porunci, de nu mai știai pe cine să ascuți. Bietele femei și fete alergau de colo până colo, aducând una, luând alta, căutând dornice să-și vadă pe ai lor plecând cu mulțumire la lucru. Câteva minute în urmă lotcile împinse în mare, se depărtară de țarm cu stăpânii lor și femeile rămase începură să'ngrijească de=ale gospodăriei, povestindu-și în treacăt visurile de peste noapte. De=odată una dintre ele, apărând în pragul ușii colibei lui Kirvasi, începu să strige cât o ținea gura.

— Veniți! Veniți, că a murit Marusia!

Năvăliră cu toate îngrămădindu-se la ușa colibei și cele mai bătrâne intrară înăuntru. În timp ce bocetele se'nțețeau și șirurile de lacrimi curgeau pe obrajii rumeni, unele din fete porniră să strige și să caute pe Sonia. Cele mai înțelepte, își dădeau cu gândul, că fata de spaimă, văzând pe mamă=sa moartă, a'nebunit și și-o fi luat lumea'n cap!

* * *

Când soarele era la a doua suliță, sosi și Kirvasi și cum se isbi lotca de țarm, bătrânul viori sări din=trânsa și legând=0, într-o clipă veni la colibă aducând doctoriile cumpărate. Când ajunse'n prag, împietri. Femeile în câteva cuvinte îi spuseră tot ce știau. Kirvasi pricepu ușor. Cu mintea=i împrăștiată pe'nfinsul oceanului de gânduri, mai negre ca păcatul, mai negre decât moartea ce stă noaptea la pândă prin tainice unghere, el sta înțâpenit, pierdut par'că din lume. Fața i se 'nvinețise, buzele i se făcuseră albe și tâmplele=i svâcneau. N'a spus nici un cuvânt, ci mut de'ndurerare, se'ntoarse și porni în lungul țarmului. Cu fruntea'n piept, cu ochii umeziți de lacrimi, ținându-și într'o mână pălăria și'n ceialaltă doctoriile ce nu mai erau de folos, pășea greoi, de parc'ar fi dus pe umerii lui, un munte! Nu se mai gândea la nimic. Și la ce ar fi putut să se gândească, atunci când soarta vrăjmașe îl desbrăcase de toate bunurile ce le mai avea, bunurile cu care își lumina anii bătrâneții. Soția moartă, Sonia fugită! Par'că se sfărâmasă ceva în el, că prea îl durea capul și prea era grea apăsarea ce simțea pe inimă! Cum ar fi vrut în clipa aceea să=și deschidă pământul țărâna și să=l înghită așa de viu,

să=l acopere și odată cu viața să=și sfârșească și pustiul durerii. Se depărtase binc de colibe, când de=odată se opri din mers fîntuit locului și ca un năuc privi iung pe nisipul umed, cele două stârvuri îmbrășișate pe care le aruncaseră pe uscat valurile mării. Sonia și Kinghin. Invinețiti, cu ochii țepeni, îl priveau hidos pe sârmanul bătrân. Kirvasi scăpă pălăria și doctoriile din mâini, gemând sfâșietor. Il po=didiră lacrimi grele și făcând o ultimă sfortare, ca să nu se'nece, se'ntoarse pornind îngrabă spre colibe. Această ultimă lovitură nu o bănuise. Incaltea de=ar fi știut=0 pe copilă în viață, tot mai avea o mângăere. Dar așa!..

Ajungând, bătrânul merse drept la lotca lui, o desprinse de țarm și sărind în ea, vâsli spre larg, pierzându=se încet, încet, sub pragul zărilor albastre. Și nimeni nu i=a mai aflat de urmă!

* * *

Pescarii îndurerați de cele petrecute, nu mai veniră în anii următori. Colibele erau în păragină. Vântul sufla prin ferestrele cu geamuri sparte, ușile nu mai erau, iarba crescuse sălbatică în jurul lor, pustiul se'nfindea și vremea măcinându=le zi cu zi, hotărîse să le șteargă cu'nctul și urma. Doar mor=ământul din spatele lor, sub țărâna și crucea căruia odihneau în aceeași groapă: Marusia, Sonia și Kinghin, împreună cu undele mării, rămăneau să povestească lumii, ce nemiloasă fusese soarta bătrânului Kirvasi!

Foșnet de toamnă

Foșnet clar, plâns trist agonic
Printre crengile de fag,
Vântul roi de frunze moarte
Mi=așternu în prag
Și strivindu=le'n picioare
Le luă în sbor pribeag
Și prin geamurile=mi sparte
Chiuid hai=hui, cu drag
Mi=le=asvârle'n casă...
Eu perdeaua'nct o trag
Și văzând cum frunza moare
Plânsul toamnei mult mă doare.

Ucuiș

FL. LAZUREANU-ȘTIR

POVESTIREA PRIBEAGULUI WILLIE

De SIR WALTER SCOTT

— Continuare —

Sir Robert ședea, sau mai degrabă, zăcea într'un fotoliu mare, el era îmbrăcat în arătosul lui halat de catifea, picioarele-i odihneau într'un fel de leagăn căci suferea de două boli: podagră și nisip la rinichi. Fața lui părea tot așa de întunecată și grozavă ca a lui Bată'l=crucea însuși. Maiorul Weir ședea în fața lui găfit într'o haină roșie cu șireturi și cu o perucă boierească pe cap. În vreme ce Sir Robert se strâmba de durere, maimuța se strâmba așisderea ca un cap de oaie prins într'un clește: amândoi alcătuiau o cumplită pereche. Haina boierului atârna de un cui la spatele lui, iar sabia cu tăișul larg și pistoalele îi erau aproape; căci el ținea încă la vechiul obicei de-a avea armele totdeauna la îndemână și un cal gata înșeuat zi și noapte, tocmai precum obișnuia pe vremuri când era în stare să călărească în goana-i după muntenii Scoției. Unii ziceau că de teamă de răzbunarea Whig-ilor, dar eu socotesc că o făcea numai din vechea-i obișnuință; — căci nu era el, Sir Robert omul temerii. Catastiful, cu scoarțele-i negre și prințăoarele de alamă zăcea alături de el; iar o carte de cântece nerușinate era pusă între foile catastifului ca să-l țină deschis la fila ce mărturisea împotriva domnului dela Primrose Knowe. Sir Robert aruncă stăpânului meu o privire ca și când ar fi vrut să-i vestejească inima în piept și mai puțin nu. Trebuie să știți că el își încrunta sprincenele în așa fel încât oamenii vedeau a avea chipul unei potcoave adânc săpată în fruntea lui; ca și când ar fi fost tipărită acolo. „Vii cu mâna goală, flueră'n vânt ce ești?” zise Sir Robert, „Vai de tine, dacă ești.”

Stăpânul meu, cu cea mai bună mutră ce putu face, făcu un pas și puse săculețul cu banii pe masă, cu tărie, ca un om care a făcut o bună ispravă. Boierul trase cu pipa banii spre sine, — „Aicea-i tot Steenie?”

„Domnia Ta îi va găsi în bună regulă,” zise stăpânul meu.

„Ia ascultă Dougal, zise boierul, dă lui Steenie un pahar de brandy (spirt) în catul de jos, până ce eu voi fi numărat argintul și voi fi scris o hârtie de primire.”

Dar ei nu ieșiseră bine din odaie, când Sir Robert dădu un strigăt de se cutremură castelul. Dougal fugi îndărăt — așisderea oamenii casei îmbrăcați în livrelele lor — în vreme ce boierul scotea răcnete care mai de care mai strașnice. Stăpânul meu nu știa de era mai bine să stea locului sau să o ia la fugă; dar se încumetă totuși să se întoarcă în cameră fără să-i zică nimenea nici „întră” nici „ieși

afară.” Boierul răcnea cumplit să i se dea apă rece pentru picioare și vin să-și răcorească gâtul și gura-i era plină de „iad, iad, iad și de văpăile lui.” Li adu-seră apă și când îi cufundară picioarele umflote în cadă el zbieră că îl arde; și spun oamenii că în adevăr apa spumega cu beșici ca într'o căldare pe foc. El aruncă paharul în capul lui Dougal și zise că i-a dat sânge în loc de (vin de) Burgundia; și pe legea mea, iar era adevărat, că a doua zi slujnica spală de pe covor sânge încheșat. Maiorul Weir, maimuța, flecărea și țipa de ai fi zis că-și bate joc de stăpânul său. Steenie nu mai știa unde-i stă capul — uită de bani și de toate și o șterse pe scări în jos. Dar în vreme ce alerga, strigătele se făceau tot mai slabe și mai slabe; deodată se auzi un geamăt adânc și înfiorat și îndată după aceea prin castel se răspândi vorba că boierul murise.

Ce să mai spun? Stăpânul meu plecă acasă încredințat că Dougal văzuse cu chiar ochii lui punga cu banii și că așisderea auzise pe boier vorbind de scrierea hârtiei de primire.

Boierul cel tânăr, acum Sir John, veni din Edinburgh ca să-și ia în primire moștenirea. Sir John nu se avusese niciodată prea bine cu tatăl său. Sir John învățase ca să se facă avocat, mai apoi fusese membru în ultimul Parlament Scoțian și votase pentru Uniune; se credea că prin aceasta dobândise din compensații — dacă tatăl lui ar fi putut să iasă din groapa lui l'ar fi ars de viu, pe propria lui vatră pentru această faptă. Unii spuneau că era mai ușor să te înțelegi cu bătrânul năstrușnic cum era decât cu fiu-său, cel cu vorba cu de miere — dar despre asta veți afla mai apoi.

Bietul Dougal Mac Callum nu plânse și nici nu se sbuciumă ci cutrieră prin casă cu înfățișarea ca de om mort orânduind, cum îi era dator, înmormântarea după rangul stăpânului său. Dougal arăta tot mai rău cu cât se apropia noaptea și fu cel din urmă să se ducă la culcare. Camera lui de dormit era aproape într'un turn rotund opus odăii unde ședea de obicei stăpânul lui pe când trăia și unde acum vai! zăcea pe catafalcu-i pompos. În noaptea din ajunul înmormântării Dougal nu-și mai putu ține firea, își călcă pe mândrie și rugă frumos pe bătrânul Hutcheon să stea un ceas cu el în odaie. Când ajunseră în turn Dougal luă un pahar de brandy, dădu altul lui Hutcheon și-i ură sănătate și viață lungă și spuse că el simțea că nu va mai zăbovi mult în lumea asta căci în fiecare noapte, după ce murise Sir Robert, el auzea fluerul de argint al stăpânului său chemându-l din odaia mortuată

tocmai ca în nopțile, din vremea când trăia, când chema pe Dougal să-i ajute să se întorcă pe altă parte în patul lui. Dougal zise că aflându-se singur cu mortul în acel cat al turnului (căci nimănui nu-i trecuse prin minte să vegheze la capul lui Sir Robert Redgauntlet cum se obișnuia cu alți moșfi), nu cutezase să răspundă chemării, dar că acum conștiința îl muștră că nu-și făcuse datoria; căci zicea Mac Callum „deși moartea curmă slujba, ea nici odată

nu mă va face să uit că Sir Robert era stăpânul meu: când va fluera iară eu o să răspund și te rog, Hutcheon, să stai aci cu mine.”

— Va urma —

Trad. din limba Engleză (Scoțiană)

I. OL. STEFANOVICI-SVENSJK

Doctor în litere dela Universitatea din Londra

8—VIII—1927, Britisch Museum, Londra.

CĂRȚI ȘI REVISTE

Ion Munteanu: *Drumul dragostei și al durerii* — Editura populară „Lumea și Țara” — Cluj.

Prietenul nostru, d. Ion Munteanu, publică în această broșurică o povestire de un sguduitor dramatism. E vorba de sbuciumul unei mame nemângăiațe de pierderea unicului ei copil, care e în stare să meargă până în absurd, jertfind pentru a-și recâștiga pruncul. Dar legile firii nu pot fi răsturnate nici de cea mai fierbinte dorință. Dorința nebună a desperatei mame se împlinește, și în acelaș timp imposibilul curmă o fericire, care nu poate avea temeii durabil.

D. Ion Munteanu este înzestrat cu un uimitor rezervoar de imaginație. Dsa e poate cel mai imaginativ scriitor tânăr al generației noastre. Inegal încă și nu îndestul de stăpân pe limba, care în acest gen de literatură se cere foarte bogată și foarte mult cizelată, d. Munteanu poate fi o promisiune din cele mai strălucite pentru viitor. Desigur, dacă dsa va ști să-și cultive darul și să-și munciască creațiunile. Puterea de intuiție și imaginația creatoare sunt elemente brute de artă, cari se cer prelucrate cu pricepere și ostentiață. D. Ion Munteanu nu e lipsit nici de una nici de alta. Talentul dsale real nu are înaintaș în literatura românească și ar putea să dea o prețioasă contribuție românească în felul literaturii lui Edgard Poe.

„Banatul” — An. II, N. 5. 30 lei, Timișoara.

Sub direcția poetului Cotruș, revista de artă și cultură bănățeană a îmbrăcat haină nouă. Ne bucurăm. În cadrul tehnic de gust al revistei odihnește un conținut bine selecționat. Acest număr e închinat memoriei Regelui Ferdinand, ca factor de cultură românească. Remarcăm studiul dlui E. Postelnicu despre „Un pictor bănățean uitat: Nicolae Popescu”. D. Postelnicu are dreptate. Din reproducere, pe cari ni le pune la îndemână și din indicațiile studiului său, lucrat cu înțelegere, Nicolae Popescu a fost un mare pictor și ar fi o crimă să nu i se strângă pânzele, câte se pot aduna, într’o pinacotecă a statului.

Flamura — An. 5, N. 5-6 — 30 lei, Craiova.

Ca de obicei, un volum greu de 100 pagini 80, mustind de bogat și prețios material informativ, despre mișcarea literaturilor străine, franceză, germană, engleză, italiană, spaniolă, olandeză, cehă, scandinavă, maghiară, nord și sud americană, pe lângă un valoros material literar original.

Recenzentul revistelor românești, I. V. Negru, are deplină dreptate să revendice pentru „Flamura”, rolul pe care d. Iorga, într’un număr trecut al „Ramurilor” îl sugera pentru o revistă specială de informație cinstită asupra mișcării literare și culturale din străinătate. E tocmai ceea ce face neconținut, harnica revistă craioveană, despre care ne ocupăm în aceste rânduri.

E nedrept însă când ne atribuie intențiuni, pe cari nu le-am putut avea. Cazul Tristan Tzara-Brăncuși ni-a interesat numai dintr’un anumit punct de vedere, acela al excesului de nouitate în artă. Tzara, jidanul Tzara dela Galați, nu putea fi decât un far-seur și „s’a curățat” — întrebuintând o expresie de atelier — ca atare. Brăncuș, țăranul Oltean, a avut succes durabil atâta vreme cât s’a menținut în domeniul creației de artă, și noi nu i-am contestat nici succesele. Acum însă, când se pare că, luat de curentul noutății cu orice preț, a trecut în domeniul demonstrației și al experienței estetice, succesul lui Brăncuș oscilează. Faptul e meritoriu de reținut și am făcut-o, cum desigur că Brăncuș nu va fi trecut nepăsător pe lângă împlinirea din magaziile vămii New-York-ului.

D. Marcel Romanescu comemorează întâlnirea lui Petrarca cu Dona Laura, acum șase sute de ani la Avignon, într’un studiu „Madona Laura”, plin de frăgezime și înțelegere pentru această dragoste, care a prilejuit nașterea unuia dintre cei mai mari lirici ai omenirii.

Mărgăritare Basarabene: Revistă lunară pentru folclor, artă poporană, chestiuni sociale, culturale, etc. — An. I, N. 1 — Chișinău.

O revistă de folclor poate fi totdeauna utilă deși credem că problema folclorului nu mai poate avea astăzi însemnătatea pe care o avea acum 50—60 de,

ani, pentru a fi justificată mulțimea publicațiilor de acest soi ce apar pe cuprinsul pământului românesc. Literatura românească a ieșit din faza de dibuiri în negura trecutului, pentru a-și găsi un suport de înălțare. La baza literaturii culte de astăzi s'a zidit o puternică temelie, care îmbrățișează aproape tot ceea ce literatura nescrisă a poporului a putut da mai valoros.

Aceste considerațiuni nu înseamnă că suntem contra folclorului. Credem însă că se face abuz de publicațiuni folclorice. Materialul folcloristic nu este inepuizabil și fatal, revistele prea numeroase ce apar sunt silite să se repete, să publice variante fără valoare sau să cadă în greșiala de a da în lumina tiparului produse de grosolănie mahalagiască, drept poezie poporană.

E cazul revistei ce ne vine dela Chișinău „Mărgăritare Basarabene“, care mărturisește o mentalitate redacțională urâtă atât în tonul ei polemic cât și în alegerea materialului zis de folclor, ce publică.

„Cântecul prolificității basarabene“ este tipic, nu prin ceea ce se zice curent pornografie, ci prin lipsa de delicatețe, pe care o trădează. Cântecul este im-

puđic. O mamă nu va vorbi niciodată de originea sămânței care-i germinează în trup și nu o va cânta, fără nerușinare. Aceasta o va face însă mahalagioaica sau rurala trecută la oraș, pentru că și una și alta înțeleg anapoda morala orașenească, și iau din ea ceea ce e rău și sclipește la suprafață.

Redacția „Mărgăritarelor“ de acest calibru se pune totuși în gardă și scuză poezia publicată, afirmând că țaranul basarabean e prolific. Dar dacă aceasta poate fi o scuză pentru publicarea tuturor insanițărilor, de ce n'am vedea în paginile „Mărgăritarelor“ versuri ca: „Dela șură pân'la pae?“ E tot chestie pe prolificitate. Și e „poporal“ ca și „Cântecul prolificității basarabene“.

Dar să lăsăm gluma. Exemplul revistei dela Chișinău pune neted problema publicațiilor de folclor. Oare o singură bună revistă, condusă de oameni pricepuți, n'ar fi destul pentru a se salva pușinul ce a mai rămas nesalvat din producția literaturii noastre populare? Noi credem că da, și s'ar face un mare serviciu publicisticii românești.

Manole Ampoianu

I N S E M N Ă R I

Deschiderea stagiunii dramatice la Cluj. Teatrul Național și Opera Română din Cluj, înglobate sub direcția unică a dlui Victor Eftimiu, pe care îl știam om de teatru fiindcă își făcea de lucru cu așa ceva, dar nu și muzicant, ceea ce e desigur o plăcută surpriză pentru noi, își va deschide stagiunea la 1 Octombrie cu un spectacol mixt de operă și de dramă. Nu anticipăm asupra noiei stagiuni, pentru că înțelegem că nu avem dreptul să punem la îndoială bunele intenții ale nimăru. Urmărind desfășurarea repertoriului, vom avea prilejul să constatăm întrucât intențiunile concordă cu rezultatele realizate și vom fi fericiți dacă vom putea înregistra succese.

Deocamdată avem satisfacția de a constata că instituția Teatrului Național și a Operei Române din Cluj începe a fi îndrumată după programul formulat de noi și numai de noi în paginile acestei reviste, atunci când dela București se umbla după cai verzi pe pereți cu echipe volante de propagandă și cu ideea inaplicabilă a Teatrului de Vest. E acesta un succes al nostru care, chiar dacă nu înseamnă o satisfacție, poate fi o mângâiere că n'am propovăduit înzădar.

O întâmplare hazlie, și nu prea. Revista „Răsăritul“ publică în întregime o scrisoare a dlui Ioan L. Cosmovici, valorosul pictor și profesor la școala de Belle-Arte din Iași, în care se demască lipsa de temei estetic a așa zisei arte noi. D. Cos-

movici a observat că de patru ani de zile de când funcționează așa zisul salon oficial, juriul acestei instituții îndepărtează sistematic orice pânză, care miroase a pictură academică și admite în schimb toate ineptiile zugrăvite anapoda în numele noiei arte. Pentru a se convinge și a convinge despre felul pățimăș cum sânt admise lucrările pictorilor la Salonul Oficial, dsa a confecționat în fața martorilor un tablou aiurea, în care își bate joc și de legile picturii și de membrii comisiei, cari sânt reprezentați în exercițiul funcțiunii lor, în acest tablou intitulat „O aniversare“.

Tabloul iscălit Ion Popa-Kely a fost admis și s'a putut vedea la Salon până la 1 Iulie. Juriul a fost dejucat. D. Cosmovici, care este un admirabil și onest pictor, și care ani de-a rândul a fost probabil refuzat de clanul moderniştilor din juriul de admitere al salonului, a dovedit că orice batjocură poate fi expusă la Salon, fiindcă arta nouă n'are niciun criteriu de apreciere, decât numai o îndârjită ostilitate contra artei durabile și adevărate.

Întâmplarea nu e nouă. În Franța ni se pare, unde moda pânzelor fără perspectivă, fără armonie și fără desemn face aceleași ravagii, un pictor de talent serios a făcut aproape aceeași experiență, trimițând unui juriu modernist un tablou pictat de coada unui măgar, de care se legase o pensulă, muiată din când în când în diferite colori. Tabloul ieșit din fanteziz codală a nobilului patrușet a fost primit cu aplause

și elogii de juriu și presă. Dar pictorul a avut grijă să publice la timp procesul verbal încheiat cu martori, cari au asistat la confecționarea tabloului. Procesul verbal întărit cu semnătura și stampila notarului din satul unde s'a săvârșit „nemuritoarea operă”, a avut darul să potolească toate entuziasmele.

La noi, farsa reușită a dlui Cosmovici a fost trecută cu grijă sub tăcere. Hazul a rămas să-l facă oamenii cari își dau seama că gluma închide în sine o prea gravă problemă, încât să-și dea drumul baelor.

Complotul vinovat al farsorilor, cari din nefericire prezidează la propășirea artelor plastice române a scăpat cu obrazul curat, datorită complicității criminale a ziaristilor și a publiciștilor, așa de gălăgioși în alte împrejurări.

Se desființează ministerul artelor? În cercuri bine informate se afirmă că ministerul artelor se va desființa, atribuțiunile lui redându-se ministerului instrucțiunii. Lucrul nu va fi de mirare, atâta vreme cât la conducerea acestui minister prezidează fraglanta incompetență a dlui Al. Lapedatu.

În adevăr ministerul cultelor și artelor a devenit sub conducerea dlui Lapedatu o instituție de corupție și desfrâu, fondurile ministerului fiind risipite cu o largă dărnicie pentru a se cumpăra partizani dlui Al. Lapedatu în Ardeal sau pentru a se întreține trupe de propagandă organizate de actrițe cu ochii catifeleși și trupul felin.

Biețele arte românești și biețele probleme de cult lăsate de isbeliște, fără solitudinea bugetară a ministerului și fără atenta, grijulia, înțelegătoarea purtare de grijă a ministrului. Și cum ar putea fi altcum, când d. Lapedatu care mai anii trecuți sacrifică opera lui Luchian pentru darurile ascunse ale unui fost tenor de operetă, iar acuma lasă ruinate zidurile părlițe de flăcări ale Teatrului Național din Craiova, pentru a subvenționa turneul unei actrițe cu relații politice și altfel de relații în cercurile influente ale partidului liberal. Cu spirit îngust de partid și cu gânduri sinistre de răzbunare nu se poate conduce un minister, ca acel al cultelor și artelor. Și credem că bine face d. Vinfilă Brățianu când vrea să taie ghiarele prea lung crescute ale dlui Al. Lapedatu. D. Dr. Angelescu este ce puțin un om bogat și poate face daruri din averea sa proprie, iar artele și cultele vor căpăta un conducător mai puțin îngust la minte și mai puțin întunecat la suflet.

O profanare. Un ziar din Capitală a obținut dintr'un josnic calcul bănesc, concesiunea publicării în românește a memoriilor asasiniei lui Grozăvescu. Este o profanare, împotriva căreia ne ridicăm cu toată indignarea. Criminala dela Viena nu poate avea

scuze pentru noi, cari l'am apreciat și iubit pe Grozăvescu. Jidanca perversă și rea, care a avut căinoșenia să suprime pe omul acela blând și bun, pentru a veni să strige astăzi în românește „l'am iubit cum nimenia altcineva nu l'a iubit pe Grozăvescu”, — nu putea să găsească complicitate întru cinism și adăpost întru sfidare, decât numai în publicația românească a unui jidan.

Dar dacă d. Faust Mohr voia numai decât să facă tiraj pentru ziarul său, de ce numai decât să recurgă la senzaționalul scabros al memoriilor unei descreeate? Procedul miroase a codocoșlăc și dacă numai codocoșlăcul i-a mai rămas pentru a face o bună afacere din „Comedia”, nu are dsa în jurul dsale ceva mai bun de oferit cititorilor, decât lectura ofensatoare a scuzelor asasiniei lui Grozăvescu? De exemplu niște premii senzaționale cititorilor bine făcuți. Oricum, ar fi ceva mai scuzabil.

BIBLIOGRAFIE

Lucian Costin: *Cântecele mele*, Ed. II, vol. I. și II., reeditate și adăogite. Tiparul Cartea Românească, București — Lei 85.

Gheorghe Popovici: *Poezii*, Ed. „Luceafărul”, Zălau — Lei 30.

Dimitrie I. Goga: *Școala ardeleană în Muntenia și Moldova*, Ed. Librăriei Diecezane, Arad, N. 171 — Lei 5.

Dr. L. Daniello: *Tuberculoza, dușmanul neamului*, Bul. 51 al Astrei, Sibiu.

H. Petra-Petrescu: *Nunta amânată*, Bul. 52 al Astrei, Sibiu.

P. Nemoianu: *Viața și activitatea lui Casian Munteanu*, Col. Scriitorii Bănățeni, Tip. Națională, Lugoj.

Al. Lupeanu-Melin: *De pe Secaș*, Strigături și cântece din popor, Tip. Seminarului, Blaj.

Al. Lupeanu-Melin: *Povestiri glumețe*, Tip. Dacia Traiană, Sibiu.

A. Cotruș: *Strigăt pentru depărtări*, Biblioteca Asociației Culturale din Banat, Timișoara — Lei 10.

Gândul Nostru — An. VI, N. 7—8, Iași.

Transilvania — An. 59, N. 8—9, Sibiu.

Căminul Nostru — An. II, N. 8—9, Bacău.

Rev. Funcționarilor Publici — An. II, N. 7—8, București.

Răsăritul — An. IX, N. 11—12, București.

Clipa — An. V, N. 151 și 152, București.

Intrăjirea Românească — An. III, N. 21—22, Cluj.

Grafica Română — An. V, N. 56, Craiova.